

(Фонд за стратешку културу, 14.11.2008)

Још средином XX века ограничавање државног суверенитета почело је да се персонификује у надржавним организацијама, нарочито у УН и Бретон-Вуд институтима, који су први пут у савременој епохи (и први пут у светској историји) «институционализовали идеју светске владе, која ја захватила цео свет» (Giovanni Arrighi). Подсетићу само да „Bretton Woods system” (основан на Бретон-Вуд конференцији, САД, 1944. год.) представља међународни систем за организацију монетарних односа и тржишне процене, те да је претеча организација као што су Међународна банка за реконструкцију и развој (IBRD) и Међународни монетарни фонд (ММФ). Од тада амерички долар постаје светска валута, упоредо са златом. Ово је била прекретница у историји капитализма. Од тада су новчанице америчког Федералног резервног фонда биле коначно ослобођене реалне економије.

Поред успостављања блока светског поретка, САД су током четрдесет година припремале терен да замене УН у управљању светским системом. Међутим, чак и тако јакој држави као што су САД, недостаје материјалних и идеолошких ресурса који су неопходни за испуњавање светских државних функција унутар система који се динамично мења. Зато посматрамо две међусобно повезане тенденције. Са једне стране, то је спремност владајућих група Запада да се одрекну дела атрибута државности који су суштински за национални суверенитет, у циљу ефикасног деловања преко невладиних организација (ЕУ, СТО, НАТО...). Са друге стране, имамо стварање квазидржава – политичко-територијалних простора којима се лако управља. Термин «квазидржава» увео је 1990. године амерички истраживач Роберт Цексон како би описао државе које су добиле правну државност са свим формалним атрибутима (грб, заставу, химну, устав, владу...) и које су постале чланице међудржавног система, али које нису биле у стању да испуњавају неопходне државне функције које су историјски повезане са државношћу. Квазидржаве немају суверенитет.

Кратка политичка историја косовског питања

Многи албански научници објашњавају иредентистичку активност Албанаца историјском неправдом, почињеном према њима на Берлинском конгресу 1878. године, после чега је Србима, Црногорцима и Грцима била додељена «етнички албанска територија» (Паскал Миљо).

Претензије према територијама на којима живе Албанци почеле су активно да се испољавају од друге половине XIX века, када је Албанија била само географски појам. Својеврстан одговор на одлуку Берлинског конгреса био је стварање «Призренске лиге Албанаца» 10. јуна 1878. године у Призрену (Косово). Минимум политичког програма Призренске лиге односио се, пре свега, на заштиту свих територија које насељавају Албанци, а које су по одлуци конгреса додељене суседним земљама. Максимум програма подразумевао је уједињење свих територија у аутономну државу под влашћу Отоманског царства.

Призренска лига постала је симбол великоалбанског расположења. Нова завојница у развоју албанског национализма повезана са првим Балканским ратом (1912. година).

У октобру 1912. године, Србија, Грчка, Бугарска и Црна Гора објавиле су рат Отоманском царству са циљем да поврате историјске територије, које су тада насељавали етнички Албанци. При оваквим околностима, Народна скупштина у Влори, са представницима свих албанских територија, прогласила је Албанију слободном и независном. На конференцији у Лондону у другој половини 1913. године, коначно је била призната независност албанске државе у оквиру савремених граница. По мишљењу албанских научника, одлука великих држава да се Србији припоји Косово и Западна Македонија, где је албанско становништво чинило апсолутну већину, као и одлука о очувању провинције Камерија у саставу Грчке, представља корен савремених албанских и косовских проблема. Према другим изворима, Албанци који су тада живели на тим «етничким албанским територијама» чинили су само 30% од укупног броја становништва.

Одмах након Лондонске конференције, косовски Албанци су се успротивили прикључивању њихове територије Србији. Почетак Првог светског рата, привремено је бацио сенку на историјски сукоб између Срба и Албанаца на Косову. Међутим, на крају рата албанско, што значи и косовско питање, поново се заоштрава: постојање независне албанске државе било је опет доведено у сумњу. У периоду од 1918. и 1920. године европске канцеларије разрађивале су пројекат за поделу Албаније између њених суседа у циљу поновног успостављања општеевропског баланса власти. Заслуга за то што се ови пројекти нису реализовали, и што је Албанија постала члан Лиге

народа у децембру 1920. године, не припада Албанцима и њиховом противљењу. Албанско питање је решио (пре само «замрзао») председник САД, Вудро Вилсон, који је у марту 1920. одбацио франко-британски план за поделу Албаније.

Стремећи очувању суверенитета и територијалне целовитости Албаније, албански националистички кругови нису заборавили други важан задатак – уједињење Косова и осталих територија које насељавају Албанци, а које су остале ван граница. Прва привремена влада Албаније након Првог светског рата објавила је у свом програму и изјавама албанских делегација на Париској мировној конференцији (1919. године), да ће њен први циљ бити тражење «природних граница» Албаније. Оваква позиција одговарала је спољнополитичкој доктрини Вудроа Вилсона, познатој као «14 тачака» и објављеној 8. јануара 1918. године у Вашингтону. Овај документ први пут у историји учврстио је не само спољнополитичке приоритете САД, већ и њихову доминантну улогу у светској политици, светској реформи. Албанском питању, у ствари, биле су посвећене четири тачке од укупно четрнаест.

Вилсонова доктрина поставила је фактички темпирану бомбу на Балкану. Уз неопходно интензивирање националног фактора САД не би потпомогла успостављању контроле само на Балкану, већ и у Европи и Малој Азији. Већ 1918. године, надахнути ставом Америке, руководиоци албанског националног покрета створили су Комитет за националну одбрану Косова, чији је основни циљ био ослобађање Косова и његово уједињење са Албанијом.

Неприродност прве албанске државе показала се поприлично брзо: 7. априла 1939. године Албанија је престала да постоји. Влада формирана у Тирани, понудила је круну Албаније италијанском краљу Виктору Емануилу III. После инвазије немачке и италијанске војске на Југославију (1941. године) велики део косовских територија које су насељавали Албанци у Црној Гори и Македонији, било је укључено у италијанску окупациону зону. Други део косовских територија, укључујући Митровицу и Подујево, остао је под немачком окупацијом, док је један део територија дат Бугарској. У августу 1941. године, у складу са краљевским декретом, који је потписао италијански регент у Тирани, Ф. Цакомони, албанске територије у италијанској окупационој зони у Црној Гори, Македонији и највећим делом на Косову, предате су окупираној Албанији, формирајући тако «Велику Албанију». После капитулације Бугарске, границе «Велике Албаније» биле су проширене до Скопља и одатле дуж линије Куманово – Прешево – Бујановац. Управо је тада први пут употребљен термин «Велика Албанија». Посебну пажњу привукла је чињеница да су «многи Албанци уједињење са фашистичким режимом сматрали мањим злом у поређењу са владавином Срба» (Паскал Миљо).

Питање уједињења Косова и осталих територија које насељавају етнички албанци унутар граница «Велике Албаније» активно се разматрало на свим нивоима за време Другог светског рата, али на конференцији на Јалти није донета никаква одлука од стране савезничких држава (иако је југословенско комунистичко руководство у принципу било спремно да размотри питање уједињења Косова и Албаније). Раскид југословенско-албанских односа 1948. године окончао је расправу проблема уједињења на званичном нивоу, али није прекинуо процес еволуције албанске самоспознаје. Косово је и даље било центар иредентистичког покрета.

Већ почетком шездесетих година XX века илегални покрет за уједињење попримио је организациону форму. Адем Демаћи је 1961. године основао «Революционарни покрет за уједињење Албанаца» чији је главни циљ био ослобађање албанских провинција «припојених Југославији», и њихово уједињење са Албанијом.

«Надгледана независност»

Одбројавање савремене косовске кризе може да се рачуна од марта 1981. године, када су Албанци масовно изашли на улице Приштине и осталих градова са паролама «Косово - република». Међутим, овај позив није био ни оригиналан, ни нов, први пут је могао да се чује на демонстрацијама још 1968. године. Управо су масовни нереди са краја шездесетих година Косоварима уродили плодом – Косово је, према југословенском Уставу из 1974. године добило невиђено широка овлашћења, уствари, све атрибуте квазидржавности. Захтеви да се покрајина претвори у «седму републику СФРЈ» обележили су почетак озбиљне политичке и социјално-економске кризе на нивоу социјалистичке федерације.

Без обзира на то што се косовско питање у медијима и јавној свести интерпретирало, пре свега, као идеолошко и етноконфесионално, реално – то је било геополитичко и економско питање. Демографска политика Албанаца, дискриминација Срба и Црногораца, која је резултирала њиховим напуштањем територије, само је помогла да се донесу најважнија војна и економска решења, од стране водећих држава светског капиталистичког система. На пример, већ 1981. године, од 1451 локације, у 635 није остало ни једног Србина, а до 1991. године било је 10% Срба мање. Према подацима међународних организација, 2007. године, од укупно 2 милиона становника, Албанци су

чинили 92 процената, Срби 5 процената, остало неалбанско становништво 3 процента.

Заоштравање ситуације у покрајини формално је повезано са новим српским Уставом из септембра 1990. године, према којем је био озбиљно смањен ниво аутономије Косова. Исте године, 7. септембра, делегати распуштене Скупштине (парламента) покрајине, у потпуној тајности, донели су свој устав којим се покрајина проглашава за републику. Србија је овај корак јасно проценила као антиуставни и предузела све одговарајуће мере за завођење уставног поретка и очување територијалне целовитости: увела је појачане полицијске снаге, негде и војне одреде. Као одговор на то, у покрајини је покренута кампања грађанске непослушности, почеле су да се организују и терористичке структуре, које су се ујединиле са Ослободилачком војском Косова (ОВК). Нормалан живот је, фактички, био парализован све до почетка `90-их година, али стварна ескалација сецесионистичког покрета почела је тек 1998. године. Сукоби војске ОВК и српске полиције личили су на права ратна дејства. Међутим, без обзира на озбиљна супротстављања ОВК, српска војска је у октобру 1998. године успела да потисне оружане формације према граници са Албанијом и да успостави уставни поредак. Управо од тог момента, политичко руководство на челу са Ибрахимом Руговом почиње интензивно да трага за спољном помоћи и води преговоре са САД и НАТО за подршку сецесији.

Инсценирана представа под називом «преговори у Рамбујеу» имала је јасан циљ – да Србија не прихвати услове Контакт групе за бившу Југославију, тачније отцепљење Косова. НАТО војска није могла да заузме територију покрајине без санкција УН. Међутим, непопустљивост Београд по питању сецесије, покривена на већ тестиран начин – «кршењем људских права», омогућила је НАТО Савету да постави Милошевићу ултиматум: или потписивање албанске варијанте споразума, или напад из ваздуха. Србија није пристала на одвајање Косова, и као што је познато, 24. марта 1999. године, НАТО војска је, без објаве, започела рат против Савезне Републике Југославије. Градови и села у Србији, Црној Гори и на Косову били су варварски бомбардовани. Рат је озаконоио улазак стране војске на територију суверене државе, која је на крају поцепана.

Међутим, страни војно присуство није донело покрајини ни мир, ни безбедност, ни економску стабилизацију. Девет година је у међународним и европским структурама разматрано питање статуса покрајине и стандарда за поштовање људских права по принципу: «стандарди пре статуса». Међутим, «ни један од осам стандарда демократског друштва», чије су увођење на Косово тражиле УН, није био испуњен:

Квазидржавност као инструмент хегемоније: случај Косово (I)

Пише: Јелена Пономарјова
петак, 21 новембар 2008 23:52

- парламент и влада Косова нису вишенационални, а налазе се под контролом Албанаца:

- неалбанске општине у покрајини нису заштићене;

- стратегија за економску и социјалну реконструкцију није одређена;

- неалбанци немају могућност запослења у предузећима и организацијама које контролише косовска влада; ограничена је слобода кретања Срба, спроведена је незаконита приватизација индустрије на Косову;

- ограничена је употреба српског језика;

- питање повратка српских избеглица се не решава;

- историјски и културни споменици оштећени током албанског напада у марту 2004. године нису обновљени;

- Заштитни корпус Косова претворио се у базу за формирање сопствене војске Косова, што представља директно кршење Резолуције 1244 СБ УН;

- косовски албански медији подстичу међунационалну мржњу и антисрпску хистерију.

Пошто «светска заједница» није успела да преокрене ситуацију у региону, она прелази на нову тактику за регулисање косовске кризе: «стандарди и статус истовремено». Постојало је много решења за кризу, подсетићу само на она која је понудио амерички Институт за мир, објављена у децембру 2004. године.

Квазидржавност као инструмент хегемоније: случај Косово (I)

Пише: Јелена Пономарјова
петак, 21 новембар 2008 23:52

Неограничени статус међународног протектората: УНМИК и ЕУ настављају са јачањем аутономије Косова, али без јасно одређене коначне варијанте статуса.

Кантонизација / децентрализација: Српске енклаве на Косову de facto добијају широка овлашћења, уз озбиљан притисак САД на Албанце у преговарачком процесу.

Слаба федерација: Београд номинално задржава суверенитет над Косовом, а албанска администрација у покрајини функционише као самостална држава, али без представника у УН.

Заједница (commonwealth): Београд задржава номинални суверенитет, али Косово добија представништво у УН.

Одгођена одлука статуса: Одређивање суверенитета помера се на одређени период (на пример три године).

Условна независност: Без промена граница Косово наставља да се креће према независности, у покрајини се оснивају демократске процедуре, обезбеђују се права националних мањина, Албанци одустају од сваког покушаја ширења своје територије или дестабилизације суседних региона.

Независност у постојећим границама: Косово постаје независно, али уз договорени временски период. Зарад спровођења у дело овог плана била је неопходна велика ангажованост САД, Русије и Кине.

Независност са поделом: Северне општине (Звечани, Зубин поток, Лепосавић и Северна Митровица), као и рударско металуршко хемијски комбинат «Трепча» одлазе Србији. Остали део Косова сматра се независним.

Овакав је био избор. Међутим, америчка страна од почетка категорично се противила

«независности са поделом», са чим су се сложили и Албанци. Марти Ахтисари је направио план. Специјални изасланик Генералног секретара УН представио је СБ УН «Свеобухватан предлог за решавање статуса Косова» 26. марта 2007. године (Документација УН S/2007/168). Према овом документу, «статус Косова требало је да представља надзирану независност (доделила – Е.П.) од стране међународне заједнице». Није важно чак ни то да термин «контролисана независност» активно одређује фонд у западним медијима и утврђује се у јавној свести. Принципијелна је измена таквих фундаменталних правних норми, основних појмова, закона светске заједнице, како што су држава, суверенитет, независност, немешање у унутрашње ствари, сепаратизам, иредентизам итд.

За мање од годину дана, 17. фебруара 2008. године, парламент Косова објављује једнострану независност и формирање суверене државе Републике Косово. Међутим, према уставу Србије, парламент покрајине нема неопходна овлашћења за одвајање, и зато је објављивање независности противзаконито, и Косово као и раније улази у састав Србије као аутономна покрајина Косово и Метохија. [1](#)

Још је интересантнија прича у вези са писањем и усвајањем устава Косова. Писање овог устава започето је у Вашингтону и Бриселу пре три године. Изузев устава бивших колонија, основни закон нове европске државе представља јединствен случај за који западне земље, не само да суфлирају политичка дејства, него и сами пишу документ. Чак је и оригинални језик устава, који се до потребног момента држао у тајности, био енглески. Тек након коначног усаглашавања између америчких и европских чиновника текст је био преведен на албански и српски језик.

Косово је измишљена држава, и зато свих 60 страна текста устава покрајине нема никакво значење.

Већ постоји договор да ће, након ступања устава на снагу, на Косову започети рад специјална мисија ЕУ – ЕУЛЕКС. Две хиљаде стручњака помагаће Косоварима око формирања министарстава, управа и административних служби, тачније, они ће их учити како се ради. Замена мисије УН, Унмика за ЕУЛЕКС може да се спроведе само према одлуци СБ УН, који, као што је познато, још није донео одлуку о косовском статусу. Осим тога, само 46, од укупно 192 државе чланице УН признале су независност покрајине. Ипак, у току је активна припрема за слетање «европског десанта».

Главна фигура која контролише и одређује формирање државности на Косову јесте Међународни цивилни представник (попут високог представника у БиХ), који има «овлашћења у оквиру области имплементације права, укључујући нарочито судске органе, полицију, пограничну контролу, царину, поправну службу». Он, такође, поставља Генералног ревизора, међународног представника у саставу Савета директора Косовског фонда за штедњу, генералног директора Царинске службе, директора Пореске управе, директора трезора и извршног директора Централне банкарске управе Косова.

Довољне су само ове чињенице да би се потврдило успостављање спољне контроле покрајине, која и јесте у бити квазидржава.

(Јелена Георгијевна Пономарјова – магистар политичких наука, доцент на катедри за упоредну политикологију Московског државног интитуа за међународне односе)

Фусноте:

1 У преводу са српског језика «Косово» значи «земља црних дроздова», а «Метохија» - «црквена земља» (срп. «кос» се преводи као «црни дрозд», грч. «μετοχή» - црквена парцела). Историјски Албанци деле територију Косова на «земљу Дукађина» (алб. Rrafshi i Dukagjinit) и «земљу Косова» (алб. Rrafshi i Kosovës), међутим, у политичком смислу користе назив «Косово» који се односи на читаву територију Косова и Метохије, с обзиром на то да се двојни назив активно почео употребљавати за време поделе историјске области између Србије и Црне Горе након Балканских ратова (Косово Поље је припало Србији, а основни део Метохије – Црној Гори). Српска традиција инсистира на двојном именовану покрајине, с обзиром на то да, према српској историографији, историјска област Косова захвата само територију Косова Поља и околну земљу, а Метохија обухвата територију која се налази западно до граница са Албанијом.

<http://www.fondsk.ru/article.php?id=1743>